

Makalenin geliş tarihi: 20.05.2019

1. Hakem rapor tarihi: 16.08.2019

2. Hakem rapor tarihi: 08.07.2019

3. Hakem rapor tarihi: 06.08.2019

Makalenin yayına kabul tarihi: 06.10.2019

YAZ KUR'AN KURSLARINDA EĞİTİM VE ÖĞRETİM

Şükri KEYİFLİ^(*)

Öz

Yaz Kur'an Kursları, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yürüttüğü bir din eğitim ve öğretim faaliyetidir. Yaygın din eğitimi kapsamında yürütülen bu faaliyetin hedef kitlesi, örgün eğitim öğrencileridir. Planlanan program, eğitim ortamları ve eğitim zamanının hazırlanmasında, örgün öğretim öğrencilerinin katılımı dikkate alınmıştır. Örgün eğitim kurumlarının tatile girmesi ile başlatılan Yaz Kur'an Kursları, yaklaşık 10 hafta devam etmektedir. Bu kursların programında, Kur'an'ı Kerim'in yüzünden okunması ve Temel Dini Bilgiler Öğretimi yer almaktadır. Yaz Kur'an kursları camilerde ve Kur'an kurslarında yapılmaktadır. Öğreticileri ve yürütücüleri de cami ve Kur'an kurslarındaki görevlilerdir. Bu görevlilerin eğitim hizmeti verme konusunda yeterlikleri olmaması, bu kurslarla ilgili en önemli sorundur. Pedagojik eğitim çağında olan öğrencilerin yoğun olarak katıldıkları bu kursların, öğreticilik yeterliği olmayan görevliler tarafından eğitiliyor olması, eğitimin amaçlarına ulaşması bakımından bir olumsuzluk teşkil etmektedir. Bu durum, yaz Kur'an Kursları için de geçerlidir. Bu çalışmada, zikredilen kurslarda verilmekte olan din eğitim ve öğretiminin pedagojik bir değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmada, ayrıca verilen eğitimin içeriği, alanları ve yöntem ve teknikleri hakkında da bilgi verilmiştir. Bu bağlamda, kursların hedef kitlesi ile uygulanan eğitim yöntemi arasındaki uyum konusu özellikle vurgulanmıştır. Zira geleneksel din eğitim ve öğretiminin verildiği yerlerden biri olan camilerin hedef kitlesi daha ziyade yetişkinlerdir. Yetişkinlerin eğitimi için görevlendirilmiş olan cami görevlilerinin, çocuklara eğitim vermesi zaman zaman istenmeyen sonuçlar doğurabilmektedir. Çalışmanın amacı da bu sorunun çözülmesine katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaz Kur'an Kursları, Yaygın Din Eğitimi, Din Eğitimi, Din Öğretimi, Eğitim ve Öğretim, Cami Görevlileri.

*) Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Eğitimi Anabilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı
(e-posta: sukru.keyifli@deu.edu.tr). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4605-5205>

Education and Learning in Summer Quran Courses

Abstract

Summer Quran courses are one of the religious education and learning activities run by the Presidency of Religious Affairs. The target audience of these activities, which run under the informal education, is the student of formal education. The program, the environment of education and the timetable of it are prepared and taken in consideration accordingly with the participation of the student in formal education. The courses, which begins with the holiday of the formal educational institutions, take 10 weeks. In the program of these courses, there are teachings of the Qur'anic recitation and Essential Religious Knowledge. The summer Quran courses take parts in the mosques and Quran Courses Institutes. Their teachers and coordinators are the employees in mosques and these institutions. The lack of the ability of these employees in teaching and educational serving is the main problem of these courses. The students in pedagogical educational age do immensely participate in these courses and it is a negative situation for reaching the educational goals in these courses that these courses are run by the employees who have no sufficient ability to teach. This situation is also valid for the Summer Quran Courses. In this study titled "Education and Learning in Summer Quran Courses", a pedagogical evaluation of religious education and learning given in these courses has been presented. Also, there are information about the content, the area, and the techniques and methods of this education. Because of the target audiences of these courses are the students of formal education, the problem of suitability of the given education with pedagogical standards is specially taken in consideration. The target audience of the mosques where the traditional religious education and learning have been taken in place are mostly adults. To employ the servant of the mosques who are specialized to the adults, for teaching the children in these courses requires special ability in child education. However, they do not have this ability and this is a major problem. The aim of this study is to make a contribution in solving this problem.

Keywords: *Summer Quran Courses, Informal Religious Education, Religious Education, Religious Teaching, Education and Learning.*

1. Giriş

İslâm dini, Kur'an merkezli bir dindir. Kur'an Allah'ın insanlara vermek istediği mesajları içerir. İnananların dine ait tutum ve davranışlarının geliştirilmesinde bilgi ile amel temel alan bir yaklaşımı esas alır. Müslümanlara göre bilgili olmak için okumak ve okunan metinler üzerinde düşünmek herkes için zorunlu ve gerekli olan kutsal bir görevdir. Bu bağlamda Kur'an hem okunması hem de anlaşılması gereken ilk kaynaktır. Müslüman için Kur'an'ın öğrenilmesi ve verdiği mesajın anlaşılması, onun kutsal değerinin korunması bakımından temel bir ihtiyaçtır. Bir Müslümanın kendi kitabı ile kurduğu ilişkini anlamlı hale gelebilmesi için onun okunup öğrenilmesi şarttır.

Kur'an'ın ilk inen ayetiyle başlayan öğrenme ve anlama süreci (96/Alak/1-2) günümüze kadar kesintisiz devam etmiştir. Kur'an merkezli öğretim faaliyetlerinin zamanla kurumsallaşması, Kur'an ile ilgili öğretim kurumlarının ortaya çıkmasına ve kurumsallaşmasına yol açmıştır. Bu çerçevede, zaman içinde Kur'an'ın öğretilip ezberletilmesini temel alan “Küttâb”, “Sıbyan Mektebi”, “Dârülkur'ân” ve “Dârülkurrâ” gibi öğretim kurumları açılmıştır (Başkurt, 2013). Tarihte Kur'an'ın öğretilmesi için kurulan bu Kur'an eğitim merkezleri adları farklı olsa da fonksiyonlarının merkezinde hep Kur'an'ın Okunmasının öğretilmesi ve mesajının anlaşılması olmuştur. Günümüzdeki Kur'an kursları da benzer amaçla faaliyetlerini yerine getirmektedirler.

Cumhuriyet dönemi her bakımdan olduğu gibi Kur'an öğretimi bakımından da yeni bir başlangıç olmuştur. Bu başlangıç, 1924'de çıkarılan Tevhid'i-Tedrisât Kanunu çıkarılmasından yaklaşık bir yıl sonra 1925 yılında açılan Kur'an Kursu ile sağlanmıştır (Bayraktar, 1992). Cumhuriyetten sonra, bu yasa nedeniyle faaliyetlerine son verilen dinî eğitim kurumları yerine yine aynı yasanın gereği olarak 1925 yılında hafız yetiştirmek amacıyla açılan kurumlarla bugünkü Kur'an Kurslarının temelleri atılmıştır (Buyrukçu, 2001).

Halkın Kur'an öğretimine olan ilgisi açılan bu kursların aralıksız biçimde 1950'li yıllara kadar faaliyetlerine devam etmesini sağlamıştır (Ayhan, 1999). Aynı dönemde örgün eğitim alanında meydana gelen din eğitimi ve öğretimi ile ilgili kesintinin okul dışında, Kur'an öğretiminde yaşanmaması, toplumun Kur'an öğretimine duyduğu ilgiyi ve Kur'an öğretiminin okul dışı kurumlarda, yaygın din eğitimi vasıtaları ile verilmesi gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir. Halkın Kur'an'ın öğrenilmesine yönelik bu isteğinin farkına varılmasıyla, toplumun dini konuda aydınlatılması, ibadet yerlerinin yönetilmesi ve her türlü din hizmetlerinin yürütülmesi için 3 Mart 1340 (1924) (Müdürlüğü, 2019) tarihinde Başbakanlığa bağlı olarak Diyanet İşleri Reisliği kurulmuştur (Yücel, 1994).

Temel görevi halkı dini konularda aydınlatma olan Diyanet İşleri Başkanlığı, ibadet için camileri, Kur'an öğretimi için de Kur'an kurslarını açarak, dinî hizmetleri yerine getirmiştir. Yaz Kur'an kursları da bu hizmet çeşitlerinden biridir. Hedef kitlesi örgün öğretim öğrencileri olan yaz Kur'an Kursları, öğrencilerin yaz tatiline rastlayan gün ve aylarda kursa katılan öğrencilere Kur'an'ın öğretilmesi için camilerde açılmıştır. İlk defa 1950 yılında açılmaya başlayan yaz Kur'an Kursları (Başkurt, 2013), günümüzde de devam etmektedir.

Kur'an'ın yüzünden okumasının öğretiminin verildiği Kur'an Kursları, hedef kitle, amaç ve uygulama bakımından genel öğretim süreçleriyle benzerlik teşkil etmesi nedeniyle bu kurslarda da genel eğitim öğretim ilke ve yöntemlerinden yararlanılma yoluna gidilmelidir. İlk ve orta öğretime devam eden öğrencilerin, okul öğrenmeleri sırasında, eksik bıraktıkları dini öğretimlerinin tamamlanması ya da okulda verilenlerin pekiştirilmesi için tam zamanlı örgün öğretim dönemlerinin dışında, yeni öğrenme zamanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanmasını sağlayan dini içerikli öğrenme programlarından biri de Yaz Kur'an Kurslarıdır. Yaz Kur'an kursları; plânlı, programlı,

içeriği, uygulayıcıları ve açık hedefleri alması bakımından, bir eğitim –öğretim sürecidir (Keyifli, 2011).

Yaz kurslarının uygulaması Diyanet İşleri Başkanlığı'nın uhdesine verilmiştir. Başkanlık bu faaliyeti, Anayasa'sının 136. Maddesinde yer alan “ *Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir*” hükmü çerçevesinde yerine getirmektedir.

2. Yaz Kurslarının Öğretim Amaçları

Yaz Kur'an Kurslarının amacı, örgün eğitim seviyesindeki öğrencilere, temel dini bilgileri öğretmek, ibadetleri tanıtmak ve gerek duymaları halinde yerine getirebilecek bilgi ve beceriye sahip olmalarını ve İslâm dini hakkında sahip oldukları bilgileri pekiştirmektir. Bununla birlikte, İslam dininin inanç esasları ve ahlâk prensipleri hakkında bilgi sahibi kılarak, katılanlara Kur'an'ı Kerîm'i yüzünden okuyabilmelerini sağlamaktır (DİB, 2005).

Bu amaçların gerçekleşmesi için Diyanet İşleri Başkanlığı, yaz aylarında “Yaz Kur'an Kursları” adı altında kursları açmakta ve bu kurslarda programda belirlenen bu amaçların gerçekleştirilmesi için gerekli yönetim ve organizasyonu yapmaktadır. Yapılan bu organizasyonlar, başkanlığın “Yaz Kur'an Kursları Programı” yönetmeliği kapsamında planlanmakta ve yürütülmektedir. Her yıl ilk ve ortaöğretim okullarının tatile girmesiyle birlikte başlayıp 10 hafta boyunca kesintisiz devam etmektedir. Kur'an kurslarına olan yoğun talep ile birlikte halkın Kur'an öğrenmeye olan ilgisini daha düzenli hale yerine getirmek ve daha yararlı olmasını sağlamak için Diyanet İşleri Başkanlığı 2005 yılında hazırlanmış olduğu Kur'an Kursları ile ilgili programda, bu kurslarda “Kur Sistemi” uygulamaya başlamıştır. Toplam üç kur halinde planlanan öğretim programları aynı zamanda çerçeve esnek program yapısına göre de hazırlandığı için yaz Kur'an Kurslarına katılan öğrencilerin kendilerine uygun olan yerde uygun olan programdan başlamalarını kolaylaştırmak amacı ile yapılmıştır.

3. Yaz Kurslarında Öğrenme-Öğretme İlkeleri

Yaz kursları, bir eğitim öğretim faaliyeti olduğu için, her eğitim ve öğretim faaliyetinde olduğu gibi bu eğitim öğretim faaliyetinin de öğretim ilkeleri vardır. Bu ilkeler, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programında ortaya konmuştur. Belirlenen bu ilkelere göre Kur'an Kurslarının yürütülmesi sırasında “*Eğitim-öğretim süreci boyunca Anayasanın laiklik ilkesi daima göz önünde bulundurulacak, din, vicdan, düşünce ve ifade özgürlüğü ile çelişen etkinliklere yer verilmeyecektir*” (DİB, 2005) ilkesi yer alır. Bu ilke aynı zamanda Milli Eğitimin Genel Amaçlarında yer alan “*...Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bun-*

ları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek ” şeklindeki ilke ile benzerlik gösterir. Yaz Kurslarının programında eğitimin genel amaçları arasında yer alan ilklere yer vermesi, bu kursların da genel eğitim perspektifi ile yürütülmesi gerektiği ve genel eğitimin amaçlarına katkı yapıcı olduğunu göstermektedir.

Bir öğretim faaliyeti, ister okul içinde isterse okul dışında olsun, amaç ve ilkeler bakımından genel eğitim ile işbirliği içinde olması gerekmektedir. Bu gereklilik yaz kurslarının, pedagojik veriler ışığında yürütülmesi gerektiğini açıkça ortaya koyar. Nitekim Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programında belirlenen ilkelerde “*Konular, öğrenenlerin genel kültürleri ve pedagojik gelişimleri göz önünde bulundurulmak suretiyle, sevgi- ilgi-bilgi dengesi gözeten bir yaklaşımla işlenecektir*”(DİB, 2005)denilmek suretiyle, yaz kurslarının pedagojik yaklaşımla yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Yaz kurslarının uygulama sürecinde, genel eğitim ilkelerinin benimsenmesi kursların hedef kitlesi bakımından bir gerekliliktir. Çünkü bu kursa katılan öğrencilerin nerdeyse tamamına yakını ilköğretimin birinci ve ikinci kademesinde öğrenim gören öğrencileri oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin gelişim ve öğrenme özellikleri bakımından pedagojik yaklaşımların esas alınmasını gerektirmektedir. Bu yaklaşıma göre yürütülecek yaz kurslarının beklenen hedef davranışların gerçekleşmesinin kolayca kalıcı hale geleceği beklenmektedir.

Yaz kurslarının yürütülmesinde esas alınan diğer bir ilke de öğrencilerde bilgi düzeltmesine gidilmenin esas alınmasıdır. Bilindiği gibi bireylerin dini öğrenmelerinin kaynaklık eden alanlardan biri de okul dışında, yakın çevreden informel yollarla edinilen bilgilerdir. Bu bilgilerin çoğu, dini bakımdan yanlış ya da eksik bilgilerdir. Çocukluk dönemi eğitimi içinde bu yanlış ya da eksik bilgilerin, doğru bilgiler gibi verilmesi, yanlış olanların düzeltilmemesi, çocuğun yaşamında, olumsuz dini tutum ve davranışların kalıcı hale gelmesine neden olabilir. Bu yüzden çevreden düzensiz olarak alınan bilgilerin yerine, düzenli eğitim ortamlarında, pedagojik esaslar çerçevesinde doğru bilgilerin verilmesi gerekmektedir. Böylece çocuk, ileriki yaşamında yanlışlardan arınmış ve doğru bilgiye sahip bir birey olarak olumlu tutum ve davranışlara sahip olabilecektir. Diyanet İşleri Başkanlığı bu konuda : “*Öğrenenlerin öğretim ortamı dışından getirdiği yanlış ve eksik dini bilgi ve anlayışlar, pedagojik bir yaklaşımla ele alınarak düzeltilecektir*”(DİB, 2005)diyerek bu durumu dile getirmektedir

4. Öğretim Ortamı Olarak Cami ve Kur'an Kursları

Cami ve Kur'an Kursları, Kur'an eğitim ve öğretiminin verildiği öğrenme ortamlarıdır. Öğrencilerin cami ve Kur'an Kursu gibi dinî ortamlarda öğrenim görmeleri onların dinî duygu bakımından da gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Öğretim mekânının öğrenim amacını destekler mahiyette bir duygu geliştirmesi, öğrenmeye yönelik motivasyonu artıracak gibi öğrenme amaçlarının benimsenmesini de kolaylaştırmaktadır. Bu bakımda yaz Kur'an Kurslarının öğretim ortamı olarak cami ve Kur'an Kursları olarak seçilmesi olumlu bir tercih olarak görülmelidir. Diğer yanda söz konusu bu Kur'an öğretim or-

tamları yaygınlığı ve toplumda sahip olduğu kurumsal değeri bakımından herkese açık ve kolayca ulaşılabilir olan kurumlardır. Eğitim alma süreçlerinde eğitim amaçlarının gerçekleşmesine olumlu katkı yapan unsurlardan biri de eğitim öğretim ortamlarının ulaşılabilir olmasıdır. Cami ve Kur'an Kursları ulaşılabilir öğrenme ortamlarıdır.

Yaz Kur'an kursları resmi olarak Diyanet İşleri Başkanlığının yönetim ve denetimi altında olan Camiler ve Kur'an Kurslarında yapılmaktadır. Yaz kursları için camilerin seçilmesi, hem verilecek olan eğitimin özelliği hem de öğrencilerin kolay erişim imkânlarını sağlıyor olmasındandır. Türkiye'de her mahallede ve semtte mutlaka cami ya da mescidin bulunması bu imkânı sağlamaktadır.

Kur'an Kursları da camiler kadar yaygın olmasa bile yaz aylarında kız öğrencilere yönelik planlan yaz kursu programını yürütmektedirler. Türkiye'de bu hizmeti veren kız, erkek, yatılı, gündüzlü, hafız yetiştiren Kur'an kurslar bulunmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olarak faaliyette bulunan bu kursların sayısında son yıllarda önemli artışlar olmuştur.

Bu bağlamda camiler ve Kur'an kursları, ulaşılabilir öğrenme ortamlarıdır. Camiler, hem fiziksel hem de duygusal ulaşılabilirliği olan kurumlardır. İsteyen herkes, istedikleri zaman dinî eğitim öğretim hizmeti almak için bu ortamlara katılabilir. Her mahallede bir caminin bulunması, çocuklar için ulaşılabilir öğrenme ortamıdır.

Camilerin ulaşılabilir öğrenme ortamı olması doğrudan ve dolaylı olarak kültürel birikimin çocuklarla buluşması bakımından önemli bir fırsattır. Bu nedenle yaz kurslarının belirlenen genel amaçlarını gerçekleştirmesi için öğrencilere millî birlik ve beraberliği perçinleyen, sevgi, saygı ve dostluk bağlarını güçlendiren, vatan, millet, bayrak, şehitlik ve gazilik gibi millî değerlerin benimsenmesinde önemli katkıları olmaktadır.

5. Yaz Kurslarında Öğretim Alanları

Yaz Kur'an kurslarında öğretimin içeriği iki ana boyuttan oluşur bunlardan biri Kur'an'ın okunmasının öğretimi, diğeri de dini bilgiler öğretimidir. Kur'an öğretiminin içinde yüzünden okuma, ibadet için gerekli olan sure ve ayetlerin ezberlenmesi, Kur'an'ın tecvit kurallarına uygun olarak okunmasının öğretilmesi gibi konular yer alır. Dini bilgiler boyutu içinde ise, itikat, ibadet, ahlâk, siyer öğrenme alanları ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

5.1. Kur'an Öğretimi

Yaz Kur'an kursları deyince akla ilk gelen Kur'an eğitim ve öğretimidir. Yaz tatilinde anne ve babalar çocuklarını bu amaçla Yaz Kur'an Kurslarına gönderir. Amaçları, çocuklarının Kur'an'ı Kerimin yüzünden okumasını öğrenmeleri sağlamak bunla birlikte cami ve Kur'an Kursu ile ilgili ortamları tanımalarını istemektir.

Dini değer olarak Kur'an, okunması ve anlaşılması gereken bir kitaptır. İslam dininde Kur'an merkezli eğitim ve öğretim daima teşvik edilmiş, her Müslüman için, dini

bir değer olarak benimsenmesi gereken bir görev olarak kabul edilmiştir. Kur'an'da çok sayıda ayet, genel eğitim ve öğretimi, bunun yanında özel eğitim bakımından da Kur'an eğitim öğretimini teşvik etmiştir. Nitekim bu ayetlerden birinde Kur'an, "*Ey insanlar! Size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerdekine bir şifa, müminler için bir hidayet ve rahmet gelmiştir. De ki: Ancak Allah'ın lütuf ve rahmetiyle, işte bunlarla sevininler. Bu onların (dünya malı olarak) topladıklarından daha hayırlıdır*" (Yunus, 57, 58) buyrulurken, hem genel eğitim hem de özel Kur'an eğitim için insanlık adına ne kadar gerekli ve yararlı olduğu vurgulanmıştır.

Aynı şekilde Hz. Peygamber de Kur'an eğitim öğretimi konusunda Müslümanları teşvik edici olmuştur. O, bir hadisinde, "*Kur'an okuyunuz. Çünkü Kur'an, kıyamet gününde kendisini okuyanlara şefaathane olarak gelecektir*" buyururken işittim, demiştir. (Müslim, Misafirin 252.) Kur'an'ın ahiret için bir sigorta olacağı, onun için okunması gerektiği ile ilgili bu hadisin toplumda çok önemli bir karşılığı vardır. Bu nedenle yüz yıllar boyu insanlar, Kur'an eğitim öğretimi konusunda istekli olmuşlardır. Kur'an'ın okunmasının insanları Allah katında farklı konuma getireceği ile ilgili bir başka hadiste ise, "*Sadece şu iki kimseye gıpta edilir: Biri Allah'ın kendisine Kur'an verdiği ve gece gündüz onunla meşgul olan kimse, diğeri Allah'ın kendisine mal verdiği ve bu malı gece gündüz O'nun yolunda harcayan kimse.*" (Buhari, İlm 15, Zekât 5, Ahkâm 3, Temenni 5, İtisâm 13, Tevhit 45) gibidir diye mukayese edilmekte ve Kur'an ile meşgul olmanın mal ile meşgul olmaktan daha kazançlı olacağı anlatılmaktadır.

Yaz kurslarında, Kur'an öğretimi çerçevesinde, yüzünden okuma, tecvit kuralları öğrenme, uygulama, ibadetlerde, dini tören ve merasimlerde okunacak sure ve duaları ezberleme çalışmaları yapılmaktadır. Bununla birlikte, Kur'an'dan öğrenilen bilgilerin, ibadetlere yansıtılarak uygulamasının yapılması, bu konuda camilerin çocuklar için dini bilgilerin davranışa dönüştürülmesi tecrübesinin yaşanması, Kur'an eğitimi olarak değer kazanmaktadır.

5.2. Temel Dini Bilgiler Öğretimi

Yaz Kur'an Kurslarında Kur'an öğretiminin yanında, temel dini bilgiler hakkında da bilgiler verilmektedir. Bu çerçevede programda itikat, ibadet, ahlak ve Hz. Peygamber'in hayatı ve örnek kişiliği konularına yer verilmiştir (DİB, 2005).

İtikat öğretimi: Yaz kurslarında Kur'an eğitim öğretiminin yanında, itikat öğretimi de yapılmaktadır. Bu çerçevede, kursa katılan öğrencilere inanç öğretisiyle ilgili bilinmesi gerekenler öğretim konusu yapılmaktadır. Kursa katılan öğrencilere inanç ve itikat konularında doğru bilgi vermek, onların batıl ve hurafe inançlara saplanıp kalmasının önüne geçmek için doğru dini bilgilerle zenginleştirmek hedeflenmektedir. Bu kapsamda İslam dininin inanç ve itikat ile ilgili bilinmesi gereken konuların başında Kelime-i Tevhit ve Kelime-i Şehadet gelmektedir. Bilindiği gibi İslam kültüründe her ikisi de Müslüman olmanın, İslam dinini kabul etmenin giriş şartlarını oluşturmaktadır. Allah'ın birliği, Hz. Peygamber'in onun kulu ve elçisi olduğunu kabul eden ve bunu kalbi ile "tasdik" eden

kişi, inanmış, mü'min sayılmaktadır. Yaz kurslarına katılan öğrencilerin gelişim ve öğrenme özellikleri dikkate alınarak hazırlanan öğretim programı çerçevesinde inanç öğretimiyle ilgili öğretilmesi istenen konuların arasında, İslam'ın ve İmanın şartları yer almaktadır.

İbadet öğretimi: İslam dinin muhtevasını oluşturan, iman, ibadet ve ahlaktır. Yaz kurslarının programı hazırlanırken, bu üç alan aynı zamanda öğrenme alanı olarak belirlenmiştir. Yaz kurslarında bu öğrenme alanlarından ikincisi olan ibadet öğretimiyle ilgili, ibadet kavramı çerçevesinde öğrencilerin cami mekânı içinde, somut olarak gözlemleyebilecekleri ibadetlerin öğretimi yapılmasına programda yer verilmiştir. Namaz, abdest, oruç, hac, zekât dua ve tövbe gibi ibadetler, programda yer verilen ibadet çeşitlerindedir. Bu ibadetlerin öğretimini yaparken, namaz ve dua gibi ibadetleri öğrencilerin cami içinde aktif katılımlarıyla öğrenebilecekleri ibadetlerdir.

Ahlâk Öğretimi: Yaz Kur'an kurslarının öğretim programında yer alan öğrenme alanlarından biri de ahlâk öğretimidir. Genel olarak insanların birbirleri ile olan sosyal ilişkilerinin, dini değerlere göre düzenlenmesi olarak tanımlanır. Bu çerçevede sosyal mekânlar olan camilerde öğrencilerin, değişik yaş gruplarından ve değişik özelliklere sahip insanlarla olumlu ve uygun ilişkiler kurabilmesi, ahlaki nitelikli tutum ve davranışlar geliştirimlerine katkı sağlar. Bu nedenle öğrencilere, ahlaki tutum ve davranışlar hakkında bilgi verilmektedir. Öğrencilerin hem kendi aralarında hem de cami cemaati ile iletişimi sırasında güzel söz ve davranışlarda bulunmaları gerektiği öğretilmektedir.

Hz. Peygamber'in Öğretimi: Yaz kurslarında Hz. Peygamber'in öğretimine de programda yer verilmektedir. Kursta katılan öğrencilerin gelişim düzeyine uygunluğu bakımından bir beşer olarak Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarının hatırlatılması, bu süre içinde yaşadığı olumlu, olumsuz olayların hatırlatılarak, çocukların kendileri ile Hz. Muhammed arasında benzerlik ve duygudaşlık kurmalarını sağlamaları hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler, Peygamberimiz Hz. Muhammed'i yakınlılaştırarak sevmeleri ve onun tutum ve davranışlarını örnek almaları temin edilmiş olacaktır.

6. Öğrenme Çıktıları

Öğrenme çıktıları, planlanan bir öğretim etkinliğinde önceden öğrencilere kazandırılması düşünülen bilgi, beceri ve davranışları ifade eder. Öğrenme çıktıları öğretim uygulamaları sonunda, öğrencilerde gözlenen somut değişikliklerle ölçülür. Bu değişiklikler planlı, düzenli öğrenme-öğretme yaşantılarıdır. Bilgi, tutum ve becerilerden oluşur. Yaz Kur'an Kurslarına katılanlar, programda belirlenen resmi kazanımların yanında programda yer almayan kazanımlara da ulaşabilmektedir. Resmi kazanımlar, öğrenme alanları içindeki ünitelerde yer almaktadır. Bunların dışında örtük kazanımları ve bu kazanımların çıktıları söz konusudur.

Yapısı, içeriği, öğretim yerleri ve hedef kitlenin öğrenme ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda bu kursların, aslında toplumsal temelli bir öğretim olduğu söylenebilir. Toplumsal temelli bir kursun temel hedefi öğrencilerin içinde yaşadıkları topluma dini

bakımdan hazırlayıcı olmasıdır. Cami içi öğretim çocuklara, toplumsal alandaki farklılıkların bilgisine, farklılıklarla birlikte yaşayabilme becerisine ve bireysel farklılıklar içinde olan kişilerle ortak amaçlar etrafında bir arada hareket edebilme davranışı kazandırmaktadır.

Camilerde dinî ibadetlerin uygulama şekillerinden biri olan “cemaatle kılınan namazların yerine getirildiği mekânlardır. Camilere gelen çocuklar, topluca yerine getirilen ibadetlere katılarak, yetişkinlerle birlikte sosyalleşme tecrübesini yaşarlar. Çocukların yaşayarak elde ettikleri bu birikim, onların hayata hazırlanmasına katkı sağlayan çıktılara ulaşmasını sağlamaktadır.

Cami merkezli bir dini eğitim faaliyeti olan yaz kurslarının herkese açık olması, camilerin açık okul sistemi çerçevesinde ele alınabilecek kurumsal ve hukuksal meşruiyetinin bulunması, ülkenin genel eğitim politikalarıyla uyumluluğun sonucudur. Bu durum, din eğitimi vermek için teşebbüste bulunan bazı sivil toplum teşekküllerinin, metodik olmayan din eğitimi vermelerinin önüne geçilmesine yardımcı olacaktır. Camiyi referans alan bir din eğitimi, güvenilirli bir din eğitimidir. Yaz kurslarının katılanlara bu güveni kazandırmış olması bu kurslarla ilgili önemli bir çıktı olarak kabul edilmelidir.

Yaz kurslarının okul dışı din eğitim ve öğretim etkinliklerinden biri olması nedeniyle, öğrencilerin ve öğrenci velilerinin çocuklarına din eğitim ve öğretimi verilmesi isteğine cevap vermektedir. Bu istek Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan program dâhilinde yerine getirilmektedir. Bu durum, toplumun dinî hizmet alma isteğinin karşılanacağına dair güvenin oluşmasını sağlar. Böylece bu kursların, devlet-millet bütünlüğünün psikolojik zemini hazırlaması bakımından önemli bir çıktı olarak kayda geçirilmelidir.

Öğrencilerin kurslara katılmalarında istekli olmaları, onların kursların başarılı geçmelerini sağlamada önemli bir veri olarak değerlendirilmelidir. Yaz kurslarının isteğe bağlı olması, öğrenme sürecinde öğrencilerin, zorunlu öğretime tabi tutulmaması gerektiği anlamına gelmektedir. Zorunluluk veya zorlama yapmak, yaz Kur'an kurslarında öğrencilerin öğrenme istekliliğini zayıflatıcı bir etki yapabilir.

7. Hedef Kitle ve Öğrenme Özellikleri

Öğretim süreçlerinde hedef kitle kavramı, öğrencileri ifade eder. Yaz Kur'an kurslarının öğrencileri de bu kursların hedef kitesini oluşturur. Hedef kitle, öğretimin hedeflerinin gerçekleştirilmesi için analizi yapılması gereken unsurlardandır. Hedef kitlesi belirlenmeden öğretim programı yapmak mümkün olmadığı gibi, hedef kitlenin özellikleri bilinmeden öğretim yapmanın da imkânı yoktur.

Yaz Kur'an kursları genellikle örgün eğitim öğrencilerine yönelik planlandığı için hedef kitleyi de daha çok örgün öğretime devam etmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Örgün eğitimin neredeyse her kademesinde öğrenciler yaz kurslarına katılmaktadırlar. Son yıllarda henüz örgün eğitime katılan yaşına ulaşmamış çocukların da camilere gelmekte oldukları gözlenmektedir.

Yaz Kur'an kurslarına katılan öğrenciler ağırlıklı olarak ilk ve ortaokulda öğrencim gören öğrencilerdir. Bu öğrencilerin yaş aralığı 6- 14'tür. Bunların yanında sayıları az da olsa okul öncesi dönem öğrencilerinin katıldığı da gözlenmektedir. Ancak bu öğrenciler ilk ve ortaokul öğrencileri kadar düzenli katılmamakta, daha çok meraklarını gidermek için katılmaktadırlar. Bu kursların her ne kadar 15-18 yaş grubu öğrencilerine de açık olduğu resmi olarak ilan edilmiş olsa da bu gruba dâhil öğrencilerden yaz Kur'an Kurslarına katılanların sayısı azdır (DİB, 2019). Buna göre yaz Kur'an Kurslarının hedef kitlesi yaş bakımından heterojen özellik taşımaktadır.

Bir öğretim faaliyeti olan yaz kurslarının hedef kitlesini oluşturan çocukların ve gençlerin öğretim durumları analiz edilirken bir yandan çocukluk ve gençlik döneminin kendine has özellikleri, öğrenme özellikleri, diğer taraftan da öğretim içeriğinin ve ortamının özelliklerini göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Yaz Kur'an Kurslarına katılan öğrencilerin gelişim ve öğrenme özelliklerini daha iyi inceleyebilmek için öncelikle onları gelişim dönemlerine ayırmak, daha sonra da bu dönemlerin bedensel zihinsel ve manevi özellikleri hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Yaz kurslarının hedef kitlesini çocukluk ve gençlik dönemi olarak iki ana başlık halinde ele almak gerekir. Daha sonra çocukluk dönemini 4-6, 6-12 yaşları diye kendi arasında iki gelişim dönemine, gençlik dönemini de 12- 16, 16-18 yaş dönemi olarak ikiye ayrılabilir. 12- 18 yaş dönemini aynı zamanda, ergenlik ve gençlik dönemi diye de tanımlanabilir.

Eğitim süreçlerin öğrencilerin gelişimsel özelliklerin bilinmesi oldukça önemlidir. Bu nedene çocukların gelişimi dönemlere ayrılmıştır. Hızlı bir gelişim dönemi sürecinde olan çocukları yaşları arasında söz konusu özellikler bakımından benzerlikler ve farklılıkları bulunmaktadır. Öğrenme ile gelişim dönemi arasında doğrudan bir ilişkinin olması nedeniyle gelişim dönemlerinin belirlenmesi ve bu dönemlere ait özelliklerin bilinmesi gerekmektedir. Benzer durum din eğitim öğretimi için de geçerlidir. Çocuğun dini eğitimi konusunda çalışma yapan din eğitimcileri çocukların gelişim dönemleri hakkında eğitim bilimleri ve eğitim psikolojisi verilerini kullanmaktadırlar. Ancak bu dönemlerin alan çalışması ile ilişkilendirilmesi için dönemleri farklı isimlerle de ele almaktadırlar. Bu konuda çalima yapan Mualla Selçuk, Çocuğun Gelişiminde Dini Motifler (Selçuk, 1990) ve Din Öğretimi (Selçuk & Bilgin, Din Öğretimi, 2001) adlı çalışmalarında din eğitim ve öğretimi bakımından gelişim dönemlerini yeniden adlandırmıştır. Benzer bir çalışma Mustafa Köylü tarafından yapılan Çocukluk Dönemi Din Eğitimi (Köylü, 2017) ve Cemil Oruç'un yaptığı Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi (Oruç, 2014) adlı çalışmalarında da yer almaktadır. Bu çalışmada Mualla Selçuk'un "Din Öğretimi" adlı kitabındaki gelişim dönemi tasnifleri kullanılmıştır.

Manevi Gelişim Dönemi (4-6): Çocukluk dönemi, her bakımdan ebeveyne bağımlılığın yoğun olarak yaşandığı dönemdir. Bu dönemde çocuklar, tutum ve davranışlarını anne ve babanın davranışlarından bağımsız yapamazlar. Onların doğrularına doğru, yanlış dediklerini yanlış kabul etme eğilimindedir. Evde ya da sokakta başkalarına karşı nasıl davranılacağını, hangi davranışların iyi hangi davranışların kaçınılması gerektiğini yakın

çevresi olan ebeveynlerinden öğrenir ve ona göre davranmaya çalışırlar. Değerlerin oluşumu ve benimsenmesinde aile bireylerinin telkin ve model davranışlarının rolü büyüktür. Topluma yansımaları ve çocuğun kendisi dışındaki kişiler tarafından karşılık bulan bu davranışlar, ahlaki davranışlar olarak değerlendirilen davranışlardır.

Çocuğun, yetişkin döneminde içini dolduracağı bu davranış kalıpları, onun ahlaki davranışları olarak yerini bulacaktır. Bu nedenle çocuğun dışa bağlı olarak yerine getirdiği bu davranışları “ahlak öncesi dönem” diye adlandırılır Bu konuda Piaget ve Kohlberg’in çalışmaları referans alınmaktadır (Straughan, 2008, Çev. İmamoğlu, & Aksöz, 2008). Çocuklarda dışa bağlı olarak geliştirdikleri ahlaki kalıpların oluşturulması dönemi 6 yaşına kadar sürer. Başka bir deyişle ahlaki kavramların oluşması 6 yaşından sonra başlamaktadır.

Çocukluk dönemi manevi gelişimine etki eden özelliklerinden biri de onların “ben-merkezci” olmalarıdır (Oruç, 2013). Onların bu özelliği manevi gelişmelerine de etki eder. İlgi ve alakanın sadece kendilerine yönelmesini isterler. Onun bu bencillik özelliği, kendi dışındaki varlıkları anlamsız kıldığı için onları rakip ve ortak olarak görür. Çocuk bulunduğu ortamlarda ilgiyi kendi içine hapsedemez ise, o ortamlardan uzaklaşır ya da ortamı kendisi için anlamsız hale getirir. Onun bu davranışları, manevi alanın gelişmesine etki eder. Çocuğun fitratından kaynaklanan egosantrik özelliğine göre davranılmazsa, çocuk manevi bakımdan güvensizlik yaşar. Onun bu güvensizliği, ileriki yaşlarda güvenme, inanma problemi yaşamasına neden olur. Güven ve inanç probleminin çözülmemesi ya da zamanında çocuğun gelişimsel özelliklerine dikkat etmeden geçirilmesi, onun dini ve ahlaki gelişimine, inanç ve itikat gelişimine de olumsuz etki edecektir.

Dışa Bağımlı Dönem (6-10 Yaş): Bu dönem, fiziksel bakımından bağımlılığın önceki dönemlere göre azaldığı dönemdir. Çocuk bu yaşta, evden çıkıp sokağa, topluma karıştığı, dışarda aile bireylerinin dışında farklı kişilerle karşılaştığı dönemdir. Çocuklar bu dönemde, akran, arkadaş, büyük, küçük, yetişkin ve yaşlı gibi farklı gelişim döneminde olan insanları tanırırlar. Duygu dünyalarında sadece aile bireylerinin söz ve davranışlarının izleri değil, bunların dışında farklı söz ve davranışları görürü, duyar ve tecrübe edinir. O bunu başlangıçta bir zenginlik olarak görmez. Tersine, kendi güvenliği için tehdit olarak bile değerlendirdiği olur. Ancak bir taratandan da aile dışındaki yeni bir ortamda bulunduğu için bunu sosyalleşmek için ihtiyaç olarak gördüğü olur. Çocuklar için bunun en açık örneği akran grupları ile aile ortamı dışına çıkarak, akran grupları ile oyun oynamak istemesidir. Bu bağlamda çocuk oyunu bir sosyalleşme ve sosyal hayatı tanıyarak ona uyum sağlama aracı olarak görülür.

Çocuklar, bu dönemde sosyal etkinliklere katılarak, kendilerine verilen rolleri yerine getirmek ve bu konuda yetişkinlerden takdir görerek manevi alanlarını zenginleştirmek isterler. Ahlaki yargıları açısından başkalarına bağımlıdırlar (Gürses & Kılavuz, 2016). Eleştiri, baskı, zorlama gibi etkilere karşı tepkilidirler. Bunların sürekli yapılması onlarda güven duygusunun zedelenmesine neden olur. Dini ve ahlaki telkinlere karşı ilgisiz değildir, ancak onların sosyal hayattan, sosyalleşmesinden, akranlarıyla oyun kurmak ve oyun

oynamaktan alı koyucu olanlarına karşı duygusal bir direnç oluşturur. Aşırı ve otoriter ısrarlar karşısında, kişiliğini korumak için sahte uyum davranışı göstermeye başlar. Bu durum onun ilerde sosyal hayatın içinde var olmasını sağlamak için çifte şahsiyet gelişmesine kadar gider. Çifte kişilik davranış tutarsızlık, hem toplumsal alanda hem de dini değerler alanında, ahlaki olmayan davranışlar olarak kabul edilir.

İlk çocukluk döneminde olduğu gibi bu dönemde de iyinin, kötünün, doğru ya da yanlış olanın belirlenmesinde rol modellerin etkisi olur. Onların iyilerine iyi, kötülerine de kötü demeyi bunlardan öğrenirler. Bir şeyin neden iyi ya da neden kötü olduğunu sorgulayamaz ve buna kendisi karar veremez.

Bilişsel Öğrenme– Okul Çağı (6-12 Yaş): Çocuğun bu çağı, öğrenme ve keşfetmelerin zihni zenginleşmelerin başladığı çağdır. Bu dönem aynı zamanda, ilk defa düzenli öğrenmelerle karşı karşıya kaldığı dönemdir. Çocuk bu dönemde okulda, bir öğretmen eşliğinde, günde en az beş saat öğrenme yoğun yaşamaktadır. Başta okuma yazma olmak üzere hayata dair teorik bilgilerin öğrenilmesi, bazı bilgilerin ezberlenmesi ve daha sonra geri bildirilmesinin gerektiği için çocuk, böyle bir tecrübeyi yaşamamaktadır. Hayatı kitaplarla birlikte yorumlamayı öğrenme sürecinin kendisi ile hayat arasındaki somut, ancak soyutlanması gereken sonuçları olan yeni bir öğrenmedir. Bu öğrenmeler, okuma yazma ve hesaplama ile ilgili konulardır. Okuyarak yeni alanlar hakkında bilgi sahibi olarak, ben merkezli dünyadan, çoğulcu dünyaya geçişi, yazmayı öğrenerek, sözlerinin yanında yazıyla da kendini ifade edebilme becerisini kazanmak ve matematiksel konuları öğrenerek, yaşamın maliyet boyutu kavramış olacaktır (Selçuk ve Bilgin, 2001).

Çocuğun bu döneminde zihnini meşgul eden hususlardan biri de bilgi yoğun durumla karşılaştığı için bu bilgilerin öğrenilmesi sürecinde öncelik sıralamasının nasıl yapılması gerektiği ile ilgili karşılaştığı güçlüklerdir. Çocuk bu güçlüğü giderilmesinde daha çok başta ebeveynleri olmak üzere, okuldaki öğretmen ve en yakınındaki yetişkinleri örnek alır. Onlara göre tutum ve davranış belirlemeye çalışır. Kızlar, kendi cinsiyetinin rollerini, erkekler de kendi cinsinin rollerini benimserler. Ancak, gerek kızlar gerekse erkekler, okula başladıkları ilk yıllarda öğretmenlerini model olarak benimsemeyi daha fazla tercih ederler. Çocuklar için ilkokul yılları, rol model olarak baskın olduğu yıllardır.

Çocukluk döneminde çocuklara benmerkezci duygularına bağlı olarak, duygusal bağımdan kendisi dışındakilere bağlılık göstermeye başlarlar. Bu bağlılık özellikle anneye olan düşkünlüğü şeklinde açığa çıkmaktadır. Akran ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde, onlara yönelik tutum ve davranışlarında, iyi kötü, olumlu olumsuz, doğru yanlış gibi vicdani değerlendirmeleri yapmaya başlar. Çocukları, vicdan ve buna bağlı değer odaklı öğrenmelerini, çevresindeki okul arkadaşlarıyla rekabet etmek zorunda bırakmasından dolayı, rekabetçi, doyumsuz, ebeveyni memnun etmeye dayalı, bencil tutumlar içinde olamaya yönelir.

*Ergenlik Dönemi(12-18 yaş):*Bilgi yoğun dönem, bu dönemde de devam eder. Okul yaşantısı bütünsel olarak yaşantıda yer alır. Sosyal dünyaya açılma, hayatı yorumlama, okul arkadaşları üzerinden yürür. Yetişkinlerle olan ilişkilerde mesafeli davranışlar hâkim

olur. İlkokulun ilk yıllarındaki sosyal alana açılan öğretmen merkezli pencere, yerini yakınında arkadaşları, uzakta sanal ortam kahramanlardan seçilir. Kendi dışındaki dünyaya büyük bir ilgi duyar. Bu ilgi çoğu kere hayranlıkla sürer. Başta müzik olmak üzere, sosyal doyuma dayalı tüm değişkenler onun için ulaşılması gerekenlerdir. Bunlardan biri de yetişkinliğe özenmesi ve yakınları tarafından çocuk değil, bir yetişkin olarak davranılmasını ister. Bunun dışındaki söz ve davranışlara karşı tepki verir, aşağılanma olarak görür.

Bu dönem, genel olarak başlangıç gençliğe, sonu da yetişkinliğe geçiş kapısını oluşturur. Bu iki durumun eşiğinde olan birey, çocuklukla gençlik, gençlik ile yetişkinlik arasındaki rol davranışları, fiziksel ve duygusal gelişimin etkileri altında geçirdiği için büyük bir kararsızlık yaşar. Onun bu kararsızlıkları, günlük yaşamına olumsuzluklar olarak yansız. Zaman zaman yaşam kalitesini düşürücü etkileri olur. Bu nedenle problemi dönemdir. Uzmanlar bu döneme kriz dönemi derler. Kriz, daha çok uyumsuzluk şeklinde davranışlara yansız. Evde, okulda, toplumsal alanlarda bir takım uyumsuzluklara rastlamak mümkündür. Başta ebeveynler olmak üzere gençlerin bu dönemi iyi yönetilmezse, yönlendirmelere bağlı olarak bir takım “anarşist” davranışlara, zararlı alışkanlıklara yönelmeler olabilir. Olumsuz ve zarar verici davranışlardan uzaklaştırılarak olumlu ve zararsız davranışlara yönebilmesi için onlara bir takım sosyal etkinliklerde rol vermek gerekir. Toplum yararına olan sivil hareketlerde üstünlük almalarına zemin hazırlanmalıdır. Okullardaki topluma hizmet amaçlı topluluklarda, kulüplerde yer almaları teşvik edilebilir. Bu konularda en önemli potansiyelleri idealizmleridir. İdealizmlerini rasyonalizmle harmanlayarak bu geçiş dönemini sağlıklı bir şekilde geçirmeleri için en fazla ihtiyaç duydukları rehberliktir.

8. Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Yaz Kur'an Kursları, her ne kadar bir yaygın eğitim faaliyeti olsa da, hedef kitlesi ve hedef kitlesi örgün eğitim öğrencilerinden oluşmaktadır. Burada kazandırılması gereken öğretim içerikleri, örgün eğitim içinde yer alan öğrencilere tahsis edilmiş bir dini eğitim öğretim etkinliği olduğu için uygulama örgün eğitim uygulamaları olacaktır. Bu nedenle kullanılacak yöntemler, yaygın eğitim tabanlı, örgün eğitim karakterli olacaktır. Başka bir deyişle, yaygın din eğitimi ortamlarında, örgün eğitimde kullanılan yöntem ve tekniklerden yararlanılacaktır (Keyifli, 2011).

Öğretim yöntemsiz olmaz. Yöntemsiz öğretim, dümensiz arabaya benzer. Her öğrenmede mutlaka öğrenmeyi sağlayacak yöntem ve teknikler bulunur. Uygun yöntem ve teknikleri seçilmesi, öğretim süreçlerinde hedeflenen davranışların kazandırılması için gereklidir. Öğreticiler, bu seçimi yaparlarken, sürecin tüm unsurlarını ve özelliklerini dikkate almaları gerekir. Uygun seçimin yapılamaması ya da öğreticilerin seçim yapma ile ilgili ilkleri göz önünde bulundurmamaları, sürecin olumsuz sonuçlanmasına neden olur.

Günümüzde öğrenci merkezli bir yaklaşım benimsenmektedir. Konuyu merkeze alan yaklaşımlar terk edilme eğilimindedir. Ancak, örgün ve yaygın din eğitimi alanında görev yapmakta olan öğreticilerin büyük bir kısmı, yöntem seçiminde konu merkezli yakla-

şımada ısrar ediyor görünmektedirler. Onların bu tutum içinde ısrarcı olmaları, öğrenciyi merkeze alacak yaklaşımın gerektirdiği pedagojik yeterliliğe yeterince sahip olmadıklarından kaynaklanmaktadır. Öğretim sürecinin merkezinde öğrenciyi bir bütün olarak görüp onun, fiziksel ruhsal, zihinsel ve ahlaki gelişimlerinin gerektirdiği gibi davranmaktır (Öcal, 2013).

Yöntemlerin seçiminde dikkate dılması gereken hususlardan biri de öğrenme ortamlarının durumudur. Öğrenme ortamlarının, seçilecek yöntem ve tekniklerin uygulanabilmesi için uygunluğu önceden bilinmesi gerekir. Öğretim sırasında seçilen yöntemin gereği olarak kullanılması düşünülen araç ve gereçlerin ilgili materyallerin kullanılabilmesine müsait olması gerekir. Yöntemin kullanılması bakımından uygun olmayan bir öğrenme ortamında eğitim öğretim yapılıyorsa, ortamı değiştirmek yerine yöntemi ortama uygun hale getirmek ya da mevcut ortama uygun yöntemi bulmak gerekir. Yaz Kur'an kurslarında öğrenme ortamı olarak kullanılan mekânlar, camiler ve Kur'an Kurslarıdır. Seçilecek yöntemin Cami ve Kur'an Kurslarında uygulanabilecek uygunlukta olması gerekir.

Eğitim öğretim ortamlarda kullanılan strateji, yöntem ve teknik üçlüsü vardır. Bunlar en dışarda strateji onun arkasından yöntem, en içte de teknikler diye sınıflandırılır. Sırasıyla, buluş yoluyla öğrenme, sunuş yoluyla öğrenme ve inceleme, araştırma yoluyla öğrendir. Yöntemler ise, Düz Anlatım, Soru Cevap, Problem Çözme, Gezi İnceleme, Grupla Çalışma, Örnek Olay İncelemesi, Göstererek Öğretme yöntemleridir. Öğretici bu yöntemlerden birini seçerek kullanır. Kullanırken, yöntemini destekleyecek tekniklerden de yararlanır (Akyürek, 2011).

Bir din öğretimi faaliyeti olarak yürütülen Yaz Kur'an Kurslarında yukarıda adı geçen yöntemlerden yola çıkılarak öğrenme ortamının, öğrencinin ve öğretim konularının özelliğine uygun olarak seçilir. Seçilen yöntemler, keşif duygusunu geliştirici yöntemler, ifade etme becerilerini geliştirici yöntemler ve model alarak öğrenmeyi kolaylaştırıcı yöntemlerdir. Kur'an ve hadis kaynaklı öğrenmeler insanların hem keşif duygularının ve yeteneklerinin geliştirilmesine hem ifade becerilerin gelişmesini ve hem de sosyal öğrenme yoluyla yeterlik kazanma istekliliğini aratmasını motive eden bilgilerdir.

Öğrencilerin, Cami ve Kur'an Kursu ortamlarındaki dini tecrübeleri tanımalarını sağlayacak konular işlenirken keşif duygusunu geliştiren yöntemlerden yararlanılma yoluna gidilmelidir. Bununla birlikte, cami ve Kur'an Kursu ortamlarının fiziki ve manevi ortamlarının farkındalığının geliştirilmesi için de yine keşif duygusu geliştiren yöntemler kullanılmalıdır. , ortamın özellikleri, ayetlerin fiziki alana yönelik tasvirlerini kavramalarına yarayacak konuları keşif duygusunu geliştiren yöntemleri tercih edilmelidir.

Kur'an'ı kerimin yüzünden okunması, sure ve duaların ezberletilmesi, ibadetlerin yerine getirilmesi gibi konuların öğretilmesinde bireyin kendini sözlü ve sözsüz olarak ifade edebilmesine yarayacak, ifade becerisini geliştirici yöntemlere yer vermek gerekir. Kur'an'ın tilavetinde öğrencilerin sesli okuma deneyimlerinin yaptırılması ifade becerisini geliştirir. Aynı şekilde sure ve duaların ezberletilmesi, sesli tekrarlarının yaptırılması, ezan ve kamet uygulamalarına izin verilmesi, öğrencilerin dini bakımdan kendilerini ifade etme becerilerinin kazanmasına vesile olacaktır.

Çocuklar, öğrenmelerini oynayarak, gözleyerek ve model alarak gerçekleştirirler. Model alarak öğrenme çocuklukla başlayıp, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde de devam eder. Yaz Kur'an Kurslarına katılan öğrencilerin, kurs programı içinde model alarak öğrenecekleri pek çok konu vardır. Abdest alma becerilerinin geliştirmede, tek başına ve cemaatle namaz kılmalarda, dini tören ve merasimlerin yerine getirilmesinde, model alınarak öğrenme yöntemleri geçerlidir.

Yaz kursları için uygun olan bazı yöntemler olmakla birlikte, öğreticiler daha Düz Anlatım ve Soru- Cevap Yöntemini kullanmaktadırlar. Düz Anlatım Yöntemi,, din eğitimi alanında yapılan öğretim etkinliklerinde en yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biridir. Bu yöntem, eğitim alanında yararlılığı bakımından en fazla eleştirilen yöntemlerden biridir, ancak din öğretimi alanında bazen kullanılması zorunlu olan yöntemlerden biri olur. Bunun nedeni, din öğretiminin içeriğinin, açıklama, yorumlama yoluyla öğrenilecek konulardan seçilmesidir. Din öğretiminin kaynağı Kur'an, Hadis ve geleneksel metinlerdir. Söz konusu metinlerin çözümlenmesi, öğretim konusu haline getirilmesi açıklama ve yorumlama istemektedir. Öğretici tarafından çözümlenmesi yapılan metinlerin anlamlarının ve bağlamlarının öğrencilere kavratılması bakımından anlatım yöntemine başvurulması gerekir.

Yaz Kur'an Kurslarında uygulamakta olan yöntemlerden biri de soru cevap yöntemidir. Soru cevap yöntemi, eğitim öğretim alanında sıklıkla kullanılan yöntemlerdendir. Kökeni Sokrates'e kadar geriye giden bir yöntemdir. Dini ve felsefi öğretimlerde kullanıldığında beklenen yararı sağlayan bir yöntemdir. İlklerine bağlı kalınarak uygulandığında, bilginin kavratılması ve kalıcı hale getirilmesinde oldukça faydalı bir yöntemdir. Camilerde, çocuklara yönelik dini bilgiler programlarının yürütülmesinde seçilmesi gereken yöntemlerdendir. Ancak iyi kullanılmaması halinde, fayda yerine zarar verir. Zaman kaybına neden olur. Öğrencilerin, öğrenmeye karşı motivasyonlarının düşmesine neden olur.

Sonuç

Yaz Kur'an Kursları, geleneksel cami içi Kur'an öğretiminden farklı bir yapıdadır. Bu fark öğretim tarzındaki içe içe girmişliktir. Örgün öğretim öğrencilerini hedef almasına rağmen, yaygın din eğitimi kurumlarında sürmesidir. Başka bir deyişle, yaygın eğitim ortamında, örgün öğretim karakterli eğitimi ve öğretimin yapıyor olmasıdır. Bu durum, öğretim süreçleri bakımından bazı uyumsuzluklara neden olmaktadır. Uyumsuzlukların başında öğretim ortamlarının düzeni, öğreticilerin yeterlilikleri, öğretim materyallerinin kullanımı, etkin öğretim tekniklerinden yararlanması için gerekli imkânların bulunup bulunması ve öğretim standartlarının oluşturulması gibi hususlardaki uyumsuzluklardır.

Yaz Kur'an kurslarının öğrenme ortamları genellikle camiler ve Kur'an kurslarıdır. Bu ortamları, öğrencilerin örgün öğretimdeki alışık oldukları öğrenme ortamlarına benzememektedir. Okullarda öğrenciler için hazırlanmış, ihtiyaçlarını karşılayabilecek her türlü fiziki imkânlar mevcuttur. Ancak Yaz Kur'an kurslarında aynı imkânlar yoktur. Öğ-

renciler zamana zaman bu durumu yadırgamaktadırlar. Bu nedenle de Yaz Kur'an kurslarına katılmakta isteksiz davranabilmektedirler. Diğer yandan, Yaz Kur'an kurslarında görev yapan cami ve Kur'an kursu öğretmenlerinin genel ve özel öğretim bilgisi yeterliğine sahip olmamaları da bu kurslarda karşılaşılan sorunlardan biridir.

Yaz Kur'an kurslarının yaz aylarında ve öğrencilerin tatil yapacakları dönemde faaliyete başladıkları için öğrenciler bunu, bir külfet olarak görebilmektedirler. Öğrencilerin bu kursu külfet olarak görmelerinin nedeni, uzun bir okul öğrenmesi yaşantısından yeni çıkmış olmalarıdır. Yaklaşık 8 aylık bir öğrenme sürecinden sonra, yeni bir öğrenmeye karşı isteksizlik içinde olmaktadırlar. Öğrencilerin tatil algısı içinde bulunmuş olmaları onları, düzenli öğrenmeye karşı motivasyonlarını etkilemektedir.

Örgün eğitim kurumlarında verilmekte olan dinî içerikli derslerinin programı ile Yaz Kur'an kursu programı arasında benzerlikler bulunmaktadır. İlk ve ortaokullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin programlarındaki öğretim alanları ile Yaz Kur'an Kurslarının öğretim alanları birbirlerine benzemektedir. Programlar arasındaki bu benzerlik konu tekrarlarını ve tedahüllerini de beraberinde getirmektedir. Yaz Kur'an kurslarına katılan öğrenciler, bu tekrarları olmasını sıkıcı bulmaktadırlar.

Yaz Kur'an kurslarının programının olması ve kursun yürütülmesinde programa sadık kalınacağı ile ilgili Diyanet İşleri Başkanlığı'nın takip ve ısrarı, öğretim uygulamalarının zaman, zaman örgün eğitime benzetmektedir. Cami ve Kur'an kursu görevlilerinin öğrencilerden devam etmelerini istemeleri, ölçme ve değerlendirmelerde katı tutum izlemeleri, kursun, bir yaygın din eğitimi faaliyeti olması özelliğini ortadan kaldıracaktır. Hangi sebeple olursa olsun Yaz Kur'an kurslarını örgün eğitime benzetmek, fayda yerine zarar verebilir.

Bütün bunlarla birlikte yaz Kur'an kursları, serbest ve isteğe dayalı olması yönüyle, öğrencilere yaz tatillerinde Kur'an'ın yüzünden okunmasının öğrenilmesini ve Bilgiler öğretimi konusunda temel bilgileri almalarına fırsat sağlaması bakımından önemli bir eğitim öğretim faaliyetidir. Ayrıca örgün öğretimde alınan bilgilerin tamamlanmasına imkân vermesi bakımından da Yaz Kur'an kursları önemlidir.

Yaz Kur'an kurslarının Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülmesi, öğrenciler ve velileri için dinî bakımdan güvenilir olmasını sağlamaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olmayan, devletin kontrolü dışında olan kursların verdikleri dini bilgilerin güvenilirliği konusunda şüpheler bulunmaktadır. Bu konuda faaliyet yapan bazı kurum ve kuruluşların verdikleri dinî bilgilerin güvenilirliği konusunda kuşku bulunmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı cami ve Kur'an kurslarında verilen dinî bilgiler, dinin ve devletin kabul edebileceği bilgilerdir. Bu aynı zamanda insanların dini öğrenme merkezleri olarak camileri ve Kur'an kursları olarak görmelerini sağlamaktadır.

Yaz Kur'an kursları okul dışı bir din eğitimi etkinliği olmakla birlikte planlı ve programlı bir din öğretimidir. Yaz kurslarının, isteğe bağlı olması, ayrıca genel hedefleri bakımından, genel eğitimin amaçlarını gerçekleştirmede, genel eğitime katkı yapıcı olması da yaz kurslarının mahiyetini ortaya koymaktadır. Sanılanın aksine oldukça bütünleşmiş

bir öğretim şekli olan Yaz Kur'an kurslarının amaçlarının gerçekleşmesinde, öğrenme alanlarını oluşturan konuların, yeni yaklaşıma göre işlenmesi önemlidir. Bu yeni yaklaşımın içeriğine uygun ders işleme şekilleri ile ilgili öğretici el kitapları hazırlanmasında fayda vardır.

Kaynakça

- Akyürek, S. (2011). *Din öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akyürek, S. (2005). *Kur'an Kursu öğreticisinin mesleki yeterlikleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 18, 175-192.
- Arı, R.(2003). *Gelişim ve öğrenme*, Konya: Atlas Kitabevi:.
- Ayhan, H. (1999). *Türkiye'de din eğitimi*. İstanbul: İFAV Yayınları.
- Ayhan, Halis (1999) *Türkiye'de din eğitimi*. İstanbul: İFAV Yayınları
- Başaran, İ. Ethem (1990). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası:
- Başkurt, İ. (2013). *Din eğitimi açısından Kur'ân öğretimi ve yaz Kur'ân kursları*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Bayraktar, M. F. (1992). *Kur'an kursları üzerine bir araştırma*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Bilgin, Beyza, (1998) *Eğitim bilimi ve din eğitimi*. Ankara: Gün Yayıncılık, Ankara,
- Buyrukçu, R. (2001). *Kur'an kurslarında din eğitimi*, Fakülte Kitabevi: Isparta.
- Çalık, T, & Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 55-66.
- Çelebi, Ahmet, (1998) *İslam'da eğitim-öğretim tarihi*, (Çev. A. Yardım). İstanbul: Damla Yayınevi
- DİB. (2005). *Yaz Kur'an kursları öğretim programı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı
- Doğan. R. – Tosun. C. (2002). *Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretimi*, Ankara: Pegem Yayıncılık
- Erden, M. (2012). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Ertürk, S. (1993). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- Esat, M. (1982). *İslam tarihi*, İstanbul: Marifet Yayınları,
- Genç, S. Z. (2017). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. DOI 10.14527/9786053189558, 2-20.
- Gürses, İ, & Kılavuz, M. A. (2016). Kuşakların ahlaki değerleri birlikte öğrenmesi Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramı açısından bir değerlendirme. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 96-117.
- Işıkdöğen, D., & Korukçu, A. (2008). Yaz Kur'an kurslarında kur sistemi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (XLVIII) (I)*, 201-221.

- İnce, A. (14/05/2017). Kur'an kurslarının danışmanlık ve rehberlik. *dergipark.gov.tr/download/article-file/316795*, 1-29.
- Keyifli, Ş. (2011). *Yaz Kur'an kursları öğretici el kitabı*. İzmir: Tıbyan Yayınları.
- Keyifli, Ş. (2014). *Yaygın din eğitiminde yeni yaklaşımlar*. Ankara: İlahiyat Yayınları.
- Koçer, H. A. (1980). *Eğitim tarihi ı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Köylü, M. (2017). *Çocukluk dönemi din eğitimi*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Küçükahmet, L. (1989) *Öğretim ilke ve yöntemleri*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Müdürlüğü, M. G. (2019, 8 8). Mevzuat.org. www.mevzuat.gov.tr: <https://www.mevzuat.gov.tr/MBSTarihce.aspx> adresinden alındı
- Öztürk, N. (2017). *İnsan ve eğitim-eğitimde nitelik*. Ankara: Murat Kitap ve Yayınevi.
- Fidan, N. (1996). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Okaçbol, R. (2006). *Halk eğitimi*. İstanbul: Ütopya Yayınevi.
- Oruç, C. (2013). *Erken çocukluk dönemi dini gelişim teorileri*. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 971-987.
- Oruç, C. (2014). *Okul öncesi dönemde din eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Öcal, M. (2013). *Din eğitiminde metotlar*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öncül, Remzi (2000). Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Önkal, Ahmet - Bozkurt, Nebi (1993). *Cami*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
- Sağ, V. (2003). Toplumsal değişim ve eğitim üzerine. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 11-25.
- Selçuk, M. (1990). *Çocuğun eğitiminde dini motifler*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Selçuk, M. & Bilgin, B. (2001). *Din öğretimi*. Ankara: Gün Yayıncılık.
- Straughan, R. (Çev.) İmamoğlu, A. & Aksöz, T. (2008). Ahlaki gelişim, dinî düşünce ve davranışlar. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17-24.
- TDK. (2018) <http://www.tdk.gov.tr>. *Büyük Türkçe Sözlük*: <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden alındı
- Tosun, C. (2001). *Din eğitimi bilimine giriş*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1985) *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Öğretmen Yayınları.
- Yalın, H. İbrahim (2000). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme, Ankara: Nobel Dağıtım,